

OPONENTSKÝ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

<i>Autorka práce:</i>	Bc. Kateřina Kadlecová
<i>Název:</i>	<i>Lidský a strojový překlad z němčiny do češtiny: posteditace, analýza a hodnocení vybraných úryvků překladů z knihy Der Ernährungskompass: Das Fazit aller wissenschaftlichen Studien zum Thema Ernährung</i>
<i>Akademický rok:</i>	2023/2024
<i>Vedoucí diplomové práce:</i>	Mgr. Věra Kloudová, Ph.D.
<i>Oponent:</i>	doc. PhDr. Bc. Tomáš Svoboda, Ph.D.

Diplomová práce Bc. Kateřiny Kadlecové je relevantním příspěvkem k výzkumu aktuální situace v oblasti veřejně dostupných systémů strojového překladu a posteditace výstupů z nich. Práce se zaměřuje na srovnání strojově generovaných výstupů ve směru němčina–čeština s verzemi posteditovanými a s překladem vyhotoveným člověkem; specificky zkoumá uvedenou problematiku na překladu populárně naučného textu.

Práce je rozdělená na část teoretickou a empirickou. Z hlediska metodologie je práce kvalitní, promyšlená a se zvolenou metodou pracuje v empirické části náležitě. Zde mám jen jisté připomínky k volbě (odborné) literatury, z níž práce vychází. Vstupuje-li práce do diskurzu týkajícího se hodnocení strojového překladu, bylo by vhodné zmínit nedávné publikace, které (v reakci na údajné dosažení tzv. parity strojových překladačů s lidským překladem) poukazují na značné metodologické nedostatky některých hodnotících přístupů a nabízejí konkrétní doporučení v této oblasti (např. Läubli, S., et al. 2020. A set of recommendations for assessing human–machine parity in language translation. *Journal of artificial intelligence research*, 67, 653–672., vč. doporučení týkajících se volby hodnotitelů či referenčního překladu).

Poněkud nestandardní je též využití neoborných zdrojů jako podkladu pro získávání informací, zejména u tématu, které již není tak nové, že by k němu neexistovaly publikované vědecké práce. Zdroj prekladyjansky.com/glosar/ připomíná spíše blog než vědecky relevantní materiál.¹ Podobné pochybnosti jsou na místě i u odkazu na příspěvek na síti *LinkedIn* či na web Fakulty překladatelství a tlumočnictví Ženevské univerzity. Ačkoli se v posledně jmenovaném případě jedná o prestižní pracoviště, uvedená stránka není zamýšlena jako vědecký zdroj, nýbrž patrně jako informace k první orientaci v problematice. Obecně platí, že nerecenzované zdroje se za relevantní pro vědecké práce nepovažují.

Místy se v práci nesprávně odkazuje, např. na str. 43. Zde se cituje z přehledu od J. House, avšak následně se ukazuje, že informace jsou převzaty ze zdroje Zehnalová et al. Správná reference v tomto případě je odkaz na původní zdroj a následně se uvede „citováno dle“ (plus sekundární zdroj). Podobná je situace i na str. 44 (opět odkaz na J. House přes sekundární zdroj – diplomová práce, bez odkazu na zdroj primární).

Oddíl 1.2 – *Stav zkoumané problematiky* je poměrně krátký (méně než 1,5 tiskové strany), a zejména ve druhé části předkládá spíše výčet zdrojů, aniž by komentoval jejich přínos či relevanci pro aktuální výzkum.

---

¹ Na stránku použitou v práci se např. odkazuje slovy „Potřebujete se zorientovat v překladatelském žargonu?“.

Kladně hodnotím v práci stanovené hypotézy a jejich náležitě ověření. Formulované výzkumné otázky jsou podnětné a vypovídají o poměrně dobrém vzhledu do problematiky. Zde jen na okraj doplním, že rozbor toho, v jaké míře se vyučuje MTPE v ÚTRL, se jeví jako určitá marginálie a není uveden mezi výzkumnými otázkami.

Na rovině obsahové se vyskytlo několik nepřesných stanovisek, např. dělení překladačů na volně dostupné (GT, DL) a placené (např. MemoQ) – str. 25. Zde je potřeba poznamenat, že i překladače zmíněné jako volně dostupné mají svou placenou variantu.² Rovněž je problematická distinkce mezi revizí a korekturou na str. 30; zde se uvádí stanovisko bez zdroje, navíc nepřesné. V této oblasti doporučuji pracovat s definicemi obsaženými v normě ISO 17100.

Nesouhlasím s tvrzením, že „V souvislosti se SP se nelze nevěnovat tématu PE.“ (s. 29) Dokladem opaku je bohatá odborná literatura vytvořená vědeckou komunitou výzkumníků v oblasti strojového překladu, kteří se interakcí člověka s těmito systémy nevěnují zdaleka vždy.

Zjištění v empirické části a postup analýzy považuji za adekvátní, kladně hodnotím, že translatická analýza byla jak konstruktivní (uvádění alternativních překladových variant), tak pozitivní (obsahovala kladné hodnotící výroky). Přeci jen se vyskytly určité rozpornosti („Oba ... překladače zvládly vyprodukovat text bez pravopisných a gramatických chyb“ – str. 73 – oproti tvrzení „Posteditorce se podařilo většinu gramaticky nekorektních řešení opravit ...“ – str. 74), ale jen výjimečně. Rovněž by bývalo vhodné se vyvarovat hodnoticím výrazům jako v následujících případech³: výraz „bohužel“ (cca 10×, např. „SP DL byl ... povedený, celkově však *bohužel* převažovaly pasáže ... nezdařilé“ [kurzíva přidána]) či „naštěstí“ („posteditorka posun nerozpoznala ... K podobné situaci došlo ... 9x, *naštěstí* se však nejednalo o zásadní posuny“ [kurzíva přidána]). Velmi pozitivním aspektem výzkumu je naopak okolnost, že na hodnocení se podílela relativně velká skupina hodnotitelů – v součtu 31 osob.

Za důležité zjištění práce považuji konstatování sumativního aspektu v hodnocení SP: „Ačkoli se ve většině případů jednalo zejména o menší defekty, dohromady přispěly k celkovému obrazu ... Výstupy ze strojových překladačů by fungovaly spíše jako *inbound* překlady.“ (str. 91)

Pokud jde o jazykovou stránku, práce je zpracovaná precizně, gramatických chyb či překlepů se vyskytlo jen velmi málo. Určité připomínky mám k formulační rovině, kde se vyskytují formulace vhodné spíše pro populárně naučný diskurz, a nikoli vědecký text, jímž diplomová práce má být: (*bud' jak bud'*; než se *na téma ... podíváme* detailněji; nyní *bych ráda ...* zmapovala; odborníci si ... začali *hrát s myšlenkou*; a *když už, tak* se jedná...; jsme našli *pár* konstrukcí; na *spoustě* míst; *padla zmínka*). Strukturním jevem, poměrně zvláštním, je pak psaní číselných údajů v narativním textu v podobě číslic, nikoli číslovek: „O 2 roky později“, „Překladačelé pracují s 1 zdrojovým textem“ apod. Typografie je v práci na pokročilé úrovni.

V anglickém abstraktu jsou termíny jako „translatological analysis“ či „machine translator“, které se však v translatické v této podobě nepoužívají (spíše: contrastive analysis, machine translation engine).

Pokud jde o metodu a její aplikaci, je zjevné, že v diplomové práci zvolená metoda představuje hybridní analytický model (kombinace dvou způsobů hodnocení) a je nepochybně pro dané účely inovativní. Inovativnost dále spočívá ve zohlednění posteditace, včetně jednojazyčné, a také ve volbě textového druhu (populárně naučný text). Důležité a náležité je zohlednění pragmatických aspektů v translatické analýze.

---

² Pro DL viz: <https://www.deepl.com/cs/pro>; u GT viz: <https://cloud.google.com/translate/pricing>.

³ Čísla stran neuvádím, výskyty je možné dohledat v elektronické verzi práce.

K diskusi navrhuji následující otázky:

- 1) Domníváte se, že funkce Živý text (Live Text), jež byla použita pro digitalizaci originálu, a dále GT a DL v bezplatné verzi jsou bezpečné z hlediska ochrany údajů?
- 2) Jak byl – kromě výše zmíněného sumativního hlediska – zohledněn aspekt frekvence zjištěných jevů? Byla v nějaké fázi hodnocení zohledněna váha/závažnost jednotlivých kategorií chyb?

Shrnutí

Teoretická část, zejména oddíl *Stav zkoumané problematiky*, je pojatá poněkud redukcionisticky. Některá základní pravidla psaní vědecké práce nejsou dodržena (způsob odkazování a volba zdrojů, z nichž autorka práce vychází v teoretické části). Klady práce tak převažují v jejím empirickém oddílu. Práce je svým zaměřením na strojový překlad a jazykovou dvojici němčina a čeština, jakož i výzkumem jednojazyčné a dvojjazyčné posteditace vhodným doplněním a obohacením dosavadního výzkumu.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení *velmi dobře*, přičemž o celkovém výsledku rozhodne obhajoba.

V Praze dne 28. srpna 2024

Tomáš Svoboda